

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ VII Міжнародної наукової конференції

Київ 2023

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Лодзинський університет
Шуменський університет
імені Єпископа Костянтина Преславського**

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції 27 жовтня 2023 р.

УДК 811
ББК 81.2

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету
іноземної філології Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 14 грудня 2023 р.)

Світ мови – світ у мові: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.; Український державний університет імені Михайла Драгоманова): тези доповідей / уклад. І. В. Воловенко, Т. В. Слива; за заг. ред. Ю. В. Кравцової. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 285 с. електронне видання

ISBN 978-966-931-299-0

Збірник містить тези доповідей учасників наукової конференції, де розглядаються актуальні проблеми історичного розвитку мови, взаємозв'язку мови та мислення, мови як феномена культури, її ролі в міжкультурній комунікації, мовної семантики, лексико-граматичних інновацій, функціонування мовних засобів у різних типах дискурсу, сутності мовної особистості, прикладні аспекти вивчення мови.

Призначено для філологів – учених, викладачів, студентів.

ISBN 978-966-931-299-0

© Автори статей, 2023

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2023

Література:

1. *Артюшкіна Л. В.* Семантичний аспект евфемістичної лексики в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. М., 2002. 135 с.
2. *Вітлицька О. В.* Лінгвістична репрезентація тендерних стереотипів у рекламі: на матеріалі англомовних і російськомовних рекламних текстів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19. Тамбов, 2005. 144 с.
3. *Іванова О. С.* Комунікативна ефективність англомовної реклами: (когнітивно-семантичні основи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. М., 2002. 197 с.
4. *Крисін Л. М.* Іншомовне слово в контексті сучасного суспільного життя. Російська мова кінця ХХ століття (1985–1995). М., 2000. 220 с.

**Т. Д. Савенко,
Л. Ю. Корзова,
І. Ф. Бойченко
Київ, Україна**

ПРИНЦИПИ СИСТЕМНОСТІ Й КОМУНІКАТИВНОСТІ ПРИ ІНТЕНСИВНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Явище комплексності передбачає одночасність прояву багатьох параметрів будь-якої діяльності. Комплексність у мовному навчанні – це одночасне й паралельне переплетення і цілей (теоретичне осмислення, практичне оволодіння спеціальністю, знайомство з культурою країни перебування), й аспектів (фонетика, лексика, граматики, стилістика, лінгвокраїнознавство), і видів мовлення. Можна сказати, що при інтенсивному навчанні саме таке переплетення стає фундаментальною основою самого навчання, і що якраз тісність злиття цілей, аспектів і видів мовлення утворює своєрідний феномен особливого методу навчання мови як іноземної. Не випадково у методичній літературі останнього часу інтенсивне навчання науковці розглядають, з одного боку, саме як особливий метод пришвидшеного навчання усного мовлення, а з іншого – класифікують його як синонім ефективного навчання. Наша інтерпретація базується на семантиці самого слова: навчання, яке здійснюється у стислі строки зі значним ущільненням навчального часу та особливою концентрацією навчального матеріалу.

Навчальна діяльність при інтенсивному навчанні, як правило, стає основним заняттям людини – воно наразі ніби протиставляється розтягнутому в часі екстенсивному. Такому підходу і розумінню інтенсивного навчання відповідає початковий, стартовий період

оволодіння іноземною мовою, коли подається елементарний курс, який містить вступний фонетичний та граматичний матеріал.

При сучасній загальноприйнятій та незаперечуваній комунікативній направленості навчання постає питання про домінування принципів презентації матеріалу, оскільки принципи комунікативності вступає у конфлікт із принципом системності. При цьому слід враховувати, що термін «системність» використовується методистами неоднозначно. Одні цю якість пов'язують із системою дій студента-викладача та розуміють під системністю чітке слідування певним методичним принципам. Інші визначають системність, виходячи із системи мови, а методичний принцип системності вбачають в особливому способі відображення цієї системи. Заради уникнення різночитань перше явище прийнято називати «систематичністю», а друге – «системністю». Принцип систематичності такий же давньоприйнятий у методиці, як і дидактичні принципи доступності, наочності, слідування від простого до складного, тощо. Натомість системність – порівняно новий дидактичний принцип, який спирається на теорію систем і витікає із системного підходу у вивченні складних об'єктів. У практиці викладання іноземних мов він полягає в одночасному введенні групи взаємопов'язаних одиниць, які фундують систему, та розглядається як засіб узагальненої подачі граматичного матеріалу. У цій одночасності й паралельності введення взаємопов'язаних одиниць (говорячи про інофонів, які вивчають українську мову як іноземну, усієї парадигми відмінків) і заключається сутність конфлікту принципів системності та комунікативності, оскільки комунікативність передбачає спілкування на всіх етапах навчання, тобто актуальну текстуалізацію кожної одиниці. Нагромадження одиниць одного порядку в межах однієї подачі навчального матеріалу веде до неприродності її мовленнєвої частини, тобто суперечить принципу комунікативності. А врахування тільки вимог і правил комунікації веде до надмірного дроблення системи мови, що викликає значне навантаження на пам'ять студентів, оскільки перешкоджає залученню ефективних засобів засвоєння.

На наш погляд, конфлікт між цими принципами виникає при абсолютизації котрогось із них. У цьому випадку у протиставлення вступають взаємовиключні методичні системи, кожна зі своїми сильним та слабкими сторонами. Уникати виникнення конфлікту, зберігаючи і використовуючи переваги кожного підходу, можна за умов дотримання комплексності у слідуванні принципам системності й комунікативності. Це уможлиблюється, якщо прийняти і погодитись із наявністю окремих компонентів навчального процесу, визнати право на існування та важливість інформаційної частини у процесі оволодіння мовою наряду з розвитком навичок та вмінь у всіх видах

мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Так, у багатьох країнах світу викладачі мовних курсів використовують методику інтерактивного навчання. Застосування інтерактивних методів дозволяє викладачеві створити умови не тільки для всіх видів мовленнєвої діяльності слухачів, але й дає можливість презентувати різні види роботи на уроці. У свою чергу, студенти можуть аналізувати виконану роботу, вчаться поважати чужу думку, розвивають комунікативні вміння та навички, можливість швидко адаптуватися у новому соціокультурному середовищі. Упровадженню інтерактивних методів сприяє індивідуальна, парна, проєктна робота, рольові ігри, робота в малих і великих групах. Інтерактивні методи засновані на принципах взаємодії, активності слухачів, опорі на груповий досвід, на обов'язковому зворотному зв'язку. Створюється середовище особливого освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією учасників, рівністю їхніх аргументів, накопиченням спільних знань, можливістю взаємної оцінки та контролю.

Природно, що навчання починається з вирішення задач орієнтування слухачів у ситуаціях, осмислення ними закономірностей типу спілкування, побудови діалога, або монолога, визначення статусу комунікантів і рольової структури спілкування. При цьому відбувається осмислення особливостей мовленнєвої поведінки кожного з інтерактантів, розуміння основних потреб та способів їхнього вираження, повідомлення інформації чи спонукання до чогось. У подальшому робота націлена на: а) вироблення вмінь реалізувати всі необхідні інтенції інтерактантів; б) вираження тотожного семантичного змісту різноманітними способами та пізнання його у різних комбінаціях; в) вибір адекватних мовних засобів у залежності від зміни складових комунікативної ситуації – рольового статусу учасників спілкування, психологічного типу партнера по спілкуванню, часових рамок спілкування.

Отже, перед інтенсивними курсами стоїть непросте завдання – досягнення заданого рівня комунікативної компетенції, що являє собою багатокомпонентний феномен, який уможливорює здатність здійснювати мовленнєву діяльність. Це здійснюється завдяки реалізації комунікативної мовленнєвої поведінки на основі мовних, соціолінгвістичних, предметних і країнознавчих знань за допомогою вмінь, пов'язаних з дискурсивною, лакутивною та стратегічною компетенцією у відповідності з різними ситуаціями спілкування. При цьому мовний компонент є, безумовно, одним із основних, на якому акцентується увага при інтенсивному навчанні.

Прикладом комплексності при інтенсивному навчанні іноземних мов є оволодіння іноземною мовою на мовних курсах для українських біженців у європейських країнах. Це саме той випадок, коли

комплексність, теоретичне осмислення, практичне оволодіння мовою, знайомство з культурою країни перебування й аспектів (фонетика, лексика, граматики, стилістика) відбуваються у стислі терміни.

Так, на мовних курсах для українських біженців в Іспанії опановують іспанську мову люди різних вікових категорій, різних базових спеціальностей, які зазвичай вивчали як іноземну одну з германських мов (частіше англійську, або німецьку). Тобто відбувається знайомство з абсолютно новою для них системою романських мов, що на початковому етапі викликає багато труднощів. Особливо вони стосуються розуміння нових граматичних форм, системи граматичних часів, способів дієслова – все це є абсолютно новим для розуміння і осмислення.

Оскільки ситуація вимагає засвоєння мови за короткий період часу, то саме комплексність підходів до викладання іспанської мови, системність і комунікативність дозволяють слухачам курсів достатньо швидко оволодіти мовою. Так, наприклад, розмовна тема «*Vamos de compras*» («Ходімо за покупками») починається з ознайомлення з новою лексикою, потім пропонується системна добірка вправ на відпрацювання компетентностей читання, говоріння, письма на базі тексту «*Los grandes almacenes*» («Великі магазини») з урахуванням усіх раніше вивчених граматичних форм:

¿Has ido de compras hoy? – He ido.

¿Que has comprado? – He comprado el pan, la leche y la fruta.

¿Manana iras tambien? – Si, ire.

На цьому прикладі ми бачимо відпрацювання не тільки лексичного матеріалу теми «*Vamos de compras*», а й граматичних часів *Preterito Perfecto Compuesto* та *Futuro Simple*. Таким чином, відбувається текстуалізація кожної із взаємопов'язаних одиниць, що сприяє ефективному засвоєнню матеріалу. Інші комунікативні завдання (діалоги, полілоги тощо) також передбачають комплексний підхід, що і дає можливість в обмежений термін оволодіти новою іноземною мовою. Слухачі швидко звикають до спілкування іспанською мовою у класі і з легкістю «переносять» це спілкування у побут і на роботу. Це допомагає слухачам навчитися виконувати різні соціальні ролі, аналізувати конкретні ситуації спілкування, створювати власні такти мовленнєвої поведінки. Подібна стратегія навчання іноземної мови направлена на забезпечення того, щоб кожний слухач відчув себе активно діючою особою на занятті. При цьому важливо слідкувати, щоб зміст навчального матеріалу був гнучким, враховував потреби слухачів, включав проблемні, комунікативні тексти, які містять необхідні елементи новизни, щоб заняття не перетворювалося у монотонний перелік методичних операцій. Зазвичай на інтенсивних курсах активно використовують різноманітні елементи театралізації:

від роботи над емоційно забарвленим мовленням до написання діалогів. Виконання подібних завдань збільшує інтерес до занять.

Наголосимо, що принципи системності й комунікативності, які застосовуються на мовних курсах для українських біженців в Іспанії, підтверджують свою ефективність і стають базовим чинником для слухачів, здатним підготувати їх до вільного спілкування в іспаномовному середовищі.

Уживані методичні напрацювання й практики, за допомогою яких здійснюється навчання на мовних курсах, є ефективним засобом, що допомагає реалізувати комунікативну функцію навчання мови. Набуті навички й знання, чітко орієнтовані на освоєння нового типу мовного висловлювання, допомагають слухачам у вже індивідуальному відборі мовних засобів і дозволяють слухачам самостійно використовувати засвоєні знання у реальному повсякденному спілкуванні.

Таким чином, окрім розвитку комунікативних умінь і навичок, інтерактивне навчання одночасно допомагає встановленню емоційних контактів між слухачами, вирішує інформаційне завдання, оскільки забезпечує їх необхідною мовною, так і країнознавчою інформацією. А відчуття успішності в оволодінні мовою робить сам процес навчання більш плідотворним.

Література:

1. *Антонюк Н. М.* Культурно-етична парадигма у мовленнєвій комунікації. Київ, 2000. 112 с.
2. *Бруннер К.* Викладання української мови в Німеччині. Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук. пр. Вип. 4. Львів, 2009. С. 8–26.
3. *Онуфрієнко Г.* Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2010. № 675. С. 154–160.
4. *Rizun V. V.* The vital questions of mass communication theory: monograph. Ed. by prof. O. M. Kholod. Kyiv, 2009. 168 p.
5. *Decree on the media of social communications «Intermirifica»* URL: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19631204_inter-mirifica_en.html.